

MOR DOSYA SOSYAL BİLİMLER

Yayına Hazırlayanlar

Ceyda Karadas
Emine Ebru Çitil
Emirhan Deniz Çelebi

Materyal Geliştirme Ekibi

Aylin Çetinbağ, Emine Ebru Çitil, Emre Keskin,
Gülfer Birsin, Gülhan Balsoy, Hatice Çevik, Hülya
Şimga, Neslihan Behramoğlu

Editör

İlayda Ece Ova

Tasarım ve Uygulama

Başak Nur Vanlıoğlu

Mor Dosya çalışması Sabancı Vakfı desteğiyle
Haziran 2018 – Mayıs 2019 tarihleri arasında Mor
Sertifika Programı kapsamında yürütülmüştür.

Sevgili Meslektaşımız,

Gölge Müfredat etkinliği, öğrencilerinizin toplumsal cinsiyet ve cinsiyet eşitliği hakkında düşünmeleri ve farkındalık kazanmaları için oluşturulmuştur. Bu etkinliği uygulamaya başlamadan önce lütfen aşağıdaki notları okuyunuz.

Bu etkinliği müfredat içerisinde uygun olan haftalarda gerçekleştirebilirsiniz. Aşağıda müfredatta belirtilen hangi haftalarda bu etkinliği gerçekleştirebileceğinizle ilgili önerilerimizi görebilirsiniz.

Değerler Eğitimi Çalışmaları	11. Sınıf Müfredatı
Cadı Avları & Cariyeler	2. Ünite Değişim Çağında Avrupa ve Osmanlı
Lady Montagu & Kadınlar ve Mahkemeler	2. Ünite Değişim Çağında Avrupa ve Osmanlı
Osmanlı ve İngiltere'de İşçi Kadınlar	5. Ünite Sermaye ve Emek 6. Ünite XIX ve XX. Yüzyılda Değişen Gündelik Hayat

3

Etkinliğe yönelik her türlü yorum ve önerinizi bizimle paylaşmak isterseniz morsertifikaprogrami@sabanciuniv.edu adresinden bize ulaştırabilirsiniz.

Sosyal Bilimler Ekibi
Mor Dosya 2019

GÖLGE MÜFREDAT

Gölge Müfredat, 11. Sınıf Tarih dersi kapsamında ilgili haftalarda kullanılabilecek bir sınıf içi çalışma olarak tasarlanmıştır. Osmanlı ve Avrupa'dan alternatif tarih anlatılarının incelenmesi sonucunda farklı coğrafyalarda toplumsal cinsiyete dair benzer pratiklerin görüldüğüne ilişkin farkındalığın ve egemen tarih anlatısını eleştirel bir gözle okuyabilme yetisinin kazandırılması hedeflenmektedir.

Aşağıda çalışmadaki anlatılar ile bağlantılı olan 11. sınıf Tarih dersi öğretim programı kazanımlarını bulabilirsiniz.

Kazanımlar

Öğrenci;

4

- Avrupa düşüncesinde meydana gelen değişimleri ve bunların etkilerini analiz eder.
- Avrupa'daki gelişmelere bağlı olarak Osmanlı idari, askerî ve ekonomik yapısında meydana gelen değişimleri analiz eder.
- Osmanlı devlet idaresi ve toplum düzenindeki çözümleri önleme çabalarını analiz eder.
- Sanayi İnkılabı öncesindeki üretim tarzı ile endüstriyel üretim tarzı arasındaki farkları açıklar.
- Modernleşmeyle birlikte sosyal, ekonomik ve politik anlayışta yaşanan değişim ve dönüşümlerin gündelik hayata etkilerini analiz eder.
- Toplumsal cinsiyet rollerinin tarihsel akışta değişimine, gelişimine ve farklı toplumların toplumsal cinsiyete bakışına dair bilgi edinir.

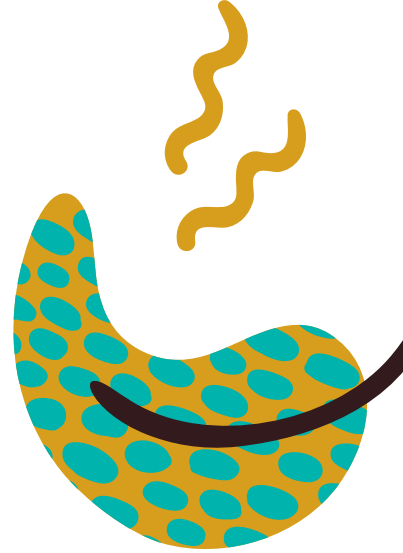
Etkinliğin uygulanmasıyla ilgili:

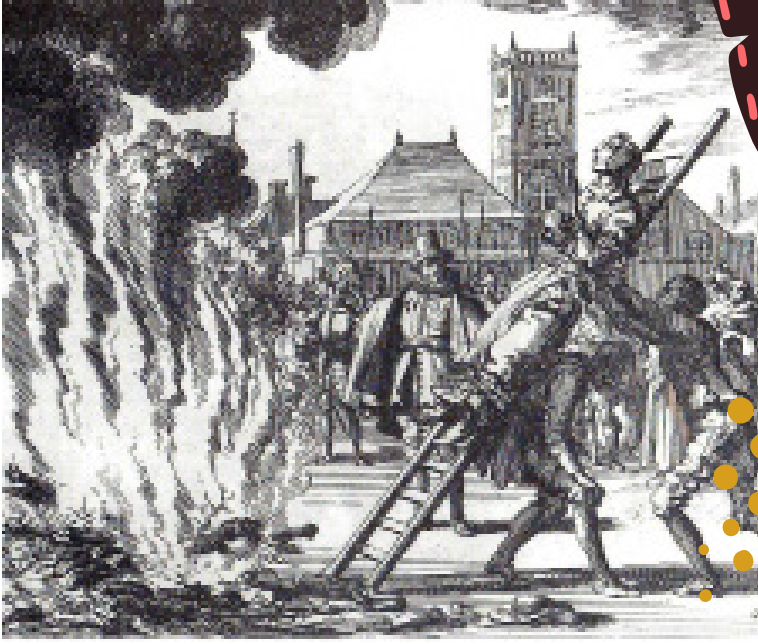
- Çalışmanın başında dersin konusu, hedefleri ve toplumsal cinsiyeti ilişkilendirecek kısa bir bilgilendirme yapınız. Bilgilendirmeden önce, web sitemizdeki Sözlük'ten de faydalanabilirsiniz.
- Gölge Müfredat içindeki anlatıları 11. sınıf müfredatındaki ilgili haftalarda öğrenciler ile birlikte okuyabilir, metin ile ilgili soruları sınıf içi veya grup içi tartışma soruları olarak kullanabilirsiniz.
- Çalışma sonrası öğrencileri konu ile ilgili daha fazla araştırma yapmaya ve sınıf içinde öğrendiklerini aktarmaya yönlendirebilirsiniz.
- Aşağıda anlatılarla ilgili önerilen filmleri sınıf içinde izletebilir veya öğrencileri ders sonrasında izlemeye teşvik edebilirsiniz. Film sonrası toplumsal cinsiyet eşitliği ve gölgede kalmış karakterlerin anlatılarına dair öğrencileriniz ile konuşabilirsiniz.

5

17. Yüzyıl

Avrupa'da Cadı Avları

6

Feodal dönemde hem malları hem de kendileri lorda ait olan serfler (köylüler) lordun arazisinde yaptıkları işin karşılığında kendilerini desteklemek için kullanabilecekleri ve miras bırakabilecekleri küçük bir parça toprağa sahip olabiliyorlardı. Toprağa sahip olmanın yanında ormanlar, göller, doğal meralar gibi ortak alanları da kullanabiliyorlardı.

Toprak genelde erkekler veriliyor ve miras erkekler üzerinden aktarılıyor gibi görünse de aslında kadınlar da toprağı miras alıp işletiyordu. Toprak genelde aileye verildiğinden erkekler gibi kadınlar da üzerinde çalışıyor, emeklerinin ürünlerini kullanabiliyor, böylece hayatta kalmak için kocalarına muhtaç kalmıyorlardı. Kadınlar hem tarlalarda çalışıyor, hem de çocukları büyütüp, yemek, çamaşır, şifalı bitki yetiştirmek gibi işleri yapıyorlardı. Bu işleri tek başlarına değil, hep birlikte bir dayanışma haliyle yapıyorlardı.

14. yüzyılda Kara Veba ile nüfusunun %30-40'ını kaybeden Avrupa'da köylüler, işgücü kıtlığı nedeniyle yaşam masrafları ve iş günleri konusunda müzakere edecek bir güç elde ettiler. Güç dengesinin tekrar değişmesi kapitalizmin gelişi ile olacaktı.

Kapitalizmin işlemesi için köylülerin maaşlı işçilere dönüştürülmesi gerekiyordu. Bunun için de ortak alanlar özelleştirilmeli, kiralar artırılmalı, insanlar topraklarından çıkarılmalı ve aylaklık suç haline getirilmeliydi. Ortak kullanıma açık alanların özelleştirilip girişimcilere verildiği ve aylaklığın suç haline gelmeye başladığı zamanda cadılık da bir suç haline geldi.

Peki, cadılıkla suçlananlar kimlerdi? Cadı sadece devletin kontrolü dışında doğum yaptıran ebe, anne olmak istemeyen kadın veya komşularından biraz odun ve yağ çalarak hayatını devam ettiren dilenci kadın değil, aynı zamanda hayat kadını veya zina yapan kadındı. Cadı, cevap vermekten çekinmeyen, tartışan, küfreden ve işkence altında ağlamayan asi kadındı.

Cadılar bu yeni düzenin (kapitalizm) ortadan kaldırmak istediği her şeydi: kâfir, şifacı, itaatsiz eş, kendi başına yaşamaya cesaret eden kadın, efendisinin yemeğini zehirleyip köylüleri isyana teşvik eden kadın... Toplum düzeninin kapitalizme göre yeniden şekillendirilmesinde yer almayı reddeden bu kadınlar ortak alanları geri almaya çalışıyor, köylü ayaklanma-

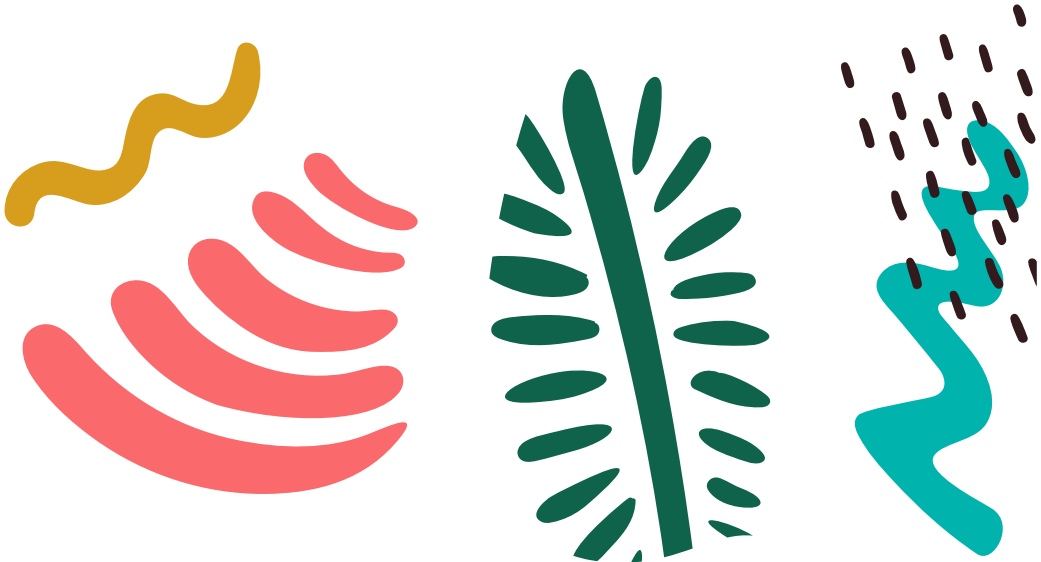

ları düzenliyor ve doğum kontrol yöntemleri kullanıyorlardı. Yeni düzen kadınların kapitalist iş gücünü üretmesi ve her gün bu iş gücünün devamını sağlayacak ev işlerini gerçekleştirmesini istiyordu. Bu düzene göre kadının tek görevi gelecek nesilleri yeni düzenin istediği gibi üretmek olmalıydı. Kilise ve devlet bunu ancak kadınların toplum içindeki rollerini ve statülerini değiştirerek yapabiliirdi.

Cadılar toplum içinde işkenceye maruz bırakılıyor, asılıyor ve yakılıyor. Bir tören şeklinde sergilenen bu infazlar özellikle suçlanan kadının kızlarına izletiliyordu. Önceleri ortak alanlarda birlikte yapılan işlerle gelişen kadınlar arası dayanışma, cadı avının getirdiği korku, şüphe ve yalnızlık ile parçalanmaktaydı.

8

Bu dönemde ekonomik ve hukuki hakları giderek kısıtlanan kadınlar toplumsal alanda da dışlanmaya başladılar. Bir kadının sokaktaki varlığı artık rahatsız edici olmaya başlamış ve tek başına sokaklarda dolaşan bir kadın istismara ve saldırıya açık hale gelmişti. İngiliz kadınlar evlerinin önünde oturmaya ve hatta pencerelerinin kenarında durmaya bile çekinir olmuşlardı.

Sorular

- Avrupa ve Kuzey Amerika’da 15. yüzyılda başlayıp 18. yüzyılın ilk yarısına kadar devam eden on binlerce ‘cadı’ neden infaz edilmiş olabilir? Tartışınız.
- Birinci görsele ve anlatıya bakarak feodal dönemde kadınlar hakkında ne söyleyebiliriz?
- Cadı avları neden Avrupa’da başlamıştır?
- Cadı kimdir? Cadılıkla suçlanan bu kadınların bir ortak noktası var mıdır?
- Yeni ekonomik düzen neden bu kadınları hedef almış olabilir?
- Cadı infazlarının özellikle kadınlara izletilmesinin sonuçları neler olabilir?
- Cadı avları öncesi ve sonrasında kadının toplumdaki rol ve sorumlulukları hakkında ne söyleyebiliriz?

Kaynakça

- Federici, Silvia (2019). Cadılar Cadı Avı ve Kadınlar. İstanbul: Otonom Yayıncılık

9

Görsel kaynakları

<https://westerneuropefeudalism.weebly.com/different-hierarchies.html>

[https://saalem.fandom.com/wiki/Witch_Hunt_\(Historical\)?file=K-F987881_942long.jpg](https://saalem.fandom.com/wiki/Witch_Hunt_(Historical)?file=K-F987881_942long.jpg)

Film & Kitap önerisi

Foreman, Amanda (Yazar), Hooper, Louis , & Macgregor, Hugo (Yönetenler). (2015). “Power” The Ascent of Woman [Netflix mini-dizi].

Winterson, Jeanette, Güneşli Kapısı (Sel Yayıncılık, 2019)

Osmanlı'da Cariyeler

Cariyeler

10 Cariyeler ve cariyelik genellikle haremle ilişkilendirilse de halayık, odalık gibi isimlerle de adlandırılan cariyeler aslında yabancı ülkelerden kaçırılıp özgürlüklerinden yoksun bırakılan köle kadınlardı.

Kölelik konusu Osmanlı tarihine ilişkin tartışmalı konulardan biridir. Kölelik ya da köleleştirme denince aklımıza ilk olarak Amerika'daki plantasyon sistemi geldiği için olsa gerek sadece tarih meraklıları değil tarih uzmanları bile çoğu zaman Osmanlı'da köleliğin olmadığını, köle gibi görünenlere karşı çok yumuşak uygulamaların yapıldığını, kölelere iyi davranmanın ve onları nihayetinde azat etmenin özendirilmesi nedeniyle Osmanlı'da gözlemlenen pratiklere tam olarak kölecilik denemeyeceğini öne sürer. Buna karşılık özellikle son yirmi yılda yapılan çalışmalar Osmanlı geçmişinde köleleştirme uygulamalarının örneğin Amerikalardaki plantasyon sisteminden çok farklı olduğunu ve köleleştirilen kadın ve erkeklerin

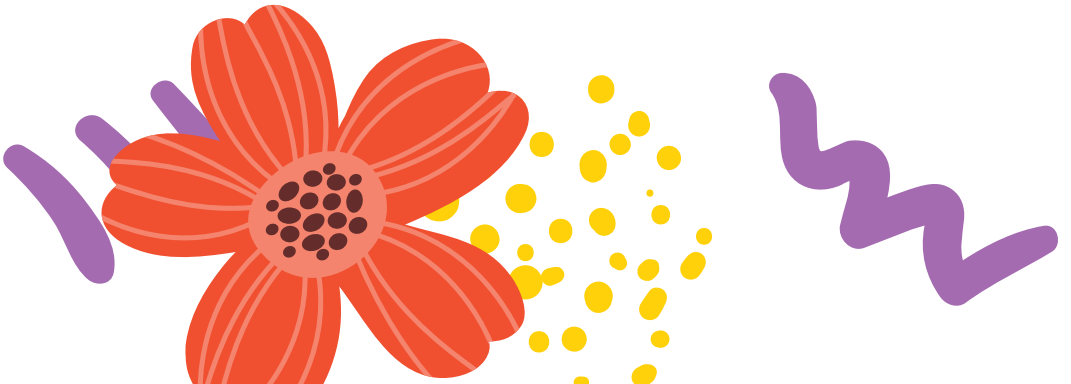
çok önemli bir kısmının ev içi hizmetlerde çalıştırılmış olduğunu kabul etmekle birlikte köleleştirme kavramını kullanmanın doğru ve gerekli olduğunu savunmaktadır.

Bu iki farklı görüş arasında karar verebilmek için geçmişteki uygulamalara biraz daha yakından bakalım.

Öncelikle devşirme sistemiyle ilişkilendirilen erkek köleler de, daha çok haremle bağlantılı düşündüğümüz cariyeler de, ya da haklarında çok daha az bilgi sahibi olduğumuz şahıslara ait, ev içi hizmetlerde çalıştırılan köleler de köle pazarında alınıp satılan, bazen açık artırmaya çıkarılan, ticareti yapılan, hibe edilen, miras bırakılabilen, kısacası mülkiyete konu olan varlıklardı. Yani hem hukuki hem ekonomik anlamda eşya statüsündeydiler. Kendileri eşya kabul edildikleri için mal edinemedikleri gibi, kazandıkları da efendilerine, sahiplerine ait kabul edilirdi. Ne var ki bir borç almaya görsünler, borçları efendilerinin değil kendi borçları sayılır, ödeyemediklerinde cezalandırılırlardı. Yani kısacası köle olmak kimsenin isteyebileceği bir şey olamazdı.

Peki bizim bugün kabul edemeyeceğimiz bu anlayışa karşın tarihçiler neden bazen pembe bir tablo çizmektedir?

Osmanlı'da kölelik denince en bildiğimiz uygulama kapıkulu sistemidir. Hepsı erkek olan kapıkulları devşirme sistemiyle yakından ilişkiliydi. Aileleri olmayan veya pek çok zaman da aileleri tarafından devlete verilen erkek çocukları, önce İslamiyet'i benimsiyor, Enderun mektebinde eğitilip askeri ya da bürokratik pozisyonlar için yetiştiriliyorlardı. Devşirmeler

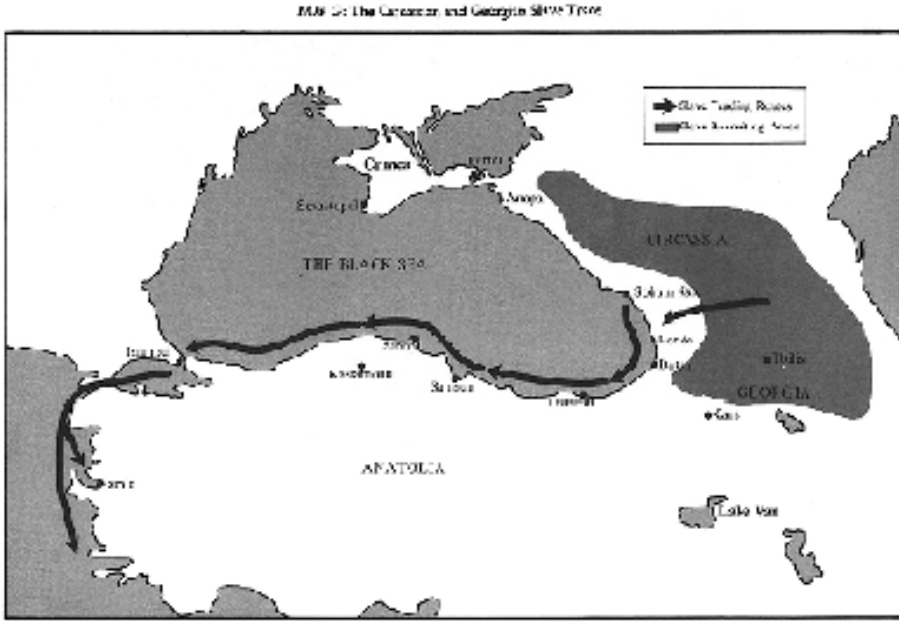

arasından vezir-i azamlık gibi olabilecek en üst pozisyonlara yükselmiş örnekler olması devşirme sistemini köleleştirme olarak düşünmemizi engellemiş, böylesi şaşaalı pozisyonlara gelemeyenlerin ne yaptığı, nasıl hayatları olduğu sorusunu sormamızı kimi zaman engellemiştir.

Osmanlı'da kapıkulu sisteminin yanı sıra başka köleleştirme pratikleri de bulunuyordu ve sadece erkekler değil küçük yaştaki kız çocukları da köleleştiriliyordu. Özellikle kapıkulu sisteminin değiştiği ve öneminin azaldığı 18. yüzyıl sonrasında kölelerin ağırlıklı kısmının ev içi hizmetlerde çalıştırılan Afrika kökenli kadınlardan oluştuğu söylenebilir.

12

Köleleştirme süreci farklı şekillerde gerçekleşebiliyordu. Çocuk denebilecek yaştaki genç kızlar köle tüccarları tarafından kaçırılıyor, bazen ailelerinden satın alınıyordu, kimi zaman borçlara karşılık olarak rehinecilere verilen kız çocukları ailelerinin borçlarını ödeyemediğinde köle tüccarlarına satılabiliyordu. Bir kere köle tüccarlarının ya da aracılardan eline düşen bu genç kızlar temel olarak iki bölgeden getiriliyordu: siyah olanları Afrika, beyazlar da Kafkasya kökenliydi. Afrikalı cariyelerin çoğu Orta Afrika, Sudan ve Etiyopyalı, Kafkasya'dan gelenler çoğunlukla Çerkez ya da Gürcü oluyordu.

Getiriliyordu kasıt şudur, bu genç kızlar binlerce kilometreyi kaçırıldıkları ya da satıldıkları yerlerden bazı büyük şehirlerdeki köle pazarlarına, nihayet İstanbul'daki köle pazarlarına kadar zorlu bir güzergahı yürüyerek kat ediyorlardı. Haritayı gözümüzün önüne getirecek olursak Orta Afrika'dan kaçırılan bir genç kızın büyük Sahra çölünü geçerek Etiyopya'ya varması, oradan rotasını biraz kuzeye büküp köle tacirlerinin izlediği güzergaha göre Nil Vadisi'ni, Kızıldeniz'i hatta belki Basra Körfezi'ni aşması, bütün Arabistan'ı ve sonra Anadolu'yu geçerek İstanbul'a varması gerekiyordu. Cariye olarak satılacak esir kızlar bu uzun yolculuğun hepsini olmasa bile önemli kısmını yürüyerek gerçekleştiriyordu. Kafkaslardan getirilen köleler de aynı şekilde Karadeniz üzerinden İstanbul'a ulaşıyordu.

Bu yolculuğun ne kadar zorlu olduğunu, zaten köle pazarında satılacak bu kızlara yolculuk boyunca yeterince yemek ve su verilmediğini, kimi zaman şiddete maruz kaldıklarını, yolculuk süresince pek çoğunun esir pazarlarına bile varamadan hayatını yitirdiğini hayal etmek pek de zor değil. Sadece

bedenlerine değil ruhlarına eziyet eden bu zorlu yolculuğun sonunda İstanbul'a varabilenler Kapalı Çarşı'da Divan Yolu'nun biraz aşağısında hemen hemen bugün Nuruosmaniye Camii'nin bulunduğu noktada yer alan Esir Pazarında satışa çıkarılıyorlardı.

Bunlar arasında bazıları gerçekten de saraya satılacak ya da hediye edilecek kadar "şanslıydı". Kafkasya kökenli beyaz cariyelerin arasından bazıları haremde oldukça ayrıcalıklı hayatlara sahip oluyor, gerçekten "şanslıları" şehzade ve sultanların anneleri oluyor, Hürrem Sultan gibi padişahın yasal eşi bile olabiliyor, padişahların gözdeleleri, eşleri, anneleri olarak başka türlü hayal edemeyecekleri hayatlara sahip oluyorlardı. Yine hareme girecek kadar "şanslı" olanların bazıları ise haremde Türkçe öğrendikten, kendi yeteneklerine göre bazı eğitimler aldıktan ve padişah ve hanedana sadakatlerinden emin olunduktan sonra çırağ ediliyor yani azat edilerek saraydan çıkıyor, bürokratik elitin içindeki vezir, paşa ailelerinin mensuplarıyla evlendiriliyordu. Hareme girmeyi başaran cariyelerin büyük kısmı ise asıl olarak sarayda hizmetçilik ediyorlar, padişahın, sultanların, harem halkının her türlü işini görüyorlardı. Saraydaki siyah cariyelerin hepsi bu hizmetçi kategorisindeydiler, onların padişahın yanına çıkması akla getirilebilecek bir şey değildi.

Kadın olsun, erkek olsun saray hizmetine giren köle ve cariyeler sadece çok küçük bir azınlığı oluşturuyordu. Köle pazarlarında satılan daha büyük kısmı ise şehrin daha varlıklı sakinleri tarafından ağırlıklı ev hizmetinde kullanılmak üzere satın alınıyorlardı. Cariyeler; yemek, temizlik, çocuk bakımı gibi her tür ev işinde çalıştırılıyorlardı. Şehrin daha orta halli ya da yoksul grupları için cariye sahibi olmak gibi bir şey söz konusu değildi.

Köle ticareti yapma ya da köle sahibi olma 19. yüzyıla kadar eleştirilen,

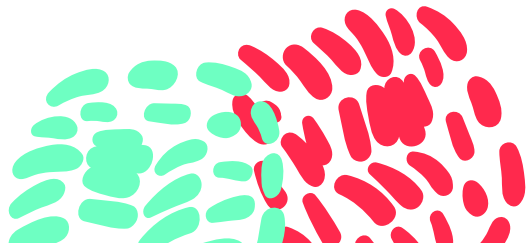
kınanan değil hem yasal hem de ahlaki olarak kabul gören bir uygulamaydı. Cariyelerin çoğu belli bir ailenin hizmetinde çalışıp onlarla aynı evde yaşadığı için kölelik ve özgürlüğün sınırları oldukça muğlaktı. Zaten ailelerinden koparılmış, kendilerini onlardan binlerce kilometre uzakta bulmuş oldukları için kaderleri kendilerini satın alan insanlara bağlıydı. Görece daha iyi muamele görenler olsa da, evlerin dört duvarının ardında şiddete, kötü muameleye, hatta cinsel istismara açık bir pozisyonları vardı. Başlarına bunlar geldiğinde haklarını aramaları hiç de kolay değildi.

Osmanlı tarihi boyunca tam olarak kaç kişinin köleleştirildiğini, cariyeler olarak alınıp satıldığını bilmemiz ne yazık ki mümkün değil. Yine de bir fikir vermesi açısından bu konudaki en önemli uzmanlardan olan Ehud Toledano köle ticaretinin en hız kazandığı 1800-1870 yılları arasında yılda 16.000 ila 18.000 kişinin köle olarak alınıp satıldığını belirtir.

Osmanlı Devleti'nde köleliğin yasaklanması yolundaki ilk adım 1847'de İstanbul'daki köle pazarının kapatılmasıyla atıldı. 1857'de köle ticareti yasaklandı. 1890'da siyah kölelerin ticaretini yasaklayan Brüksel Sözleşmesi imzalandı. Kafkasya bölgesinden yapılmakta olan beyaz köle ticaretinin yasaklanması ise II. Meşrutiyet (1908) sonrasında buldu.

Sorular:

- Yazar, Osmanlı'daki kölelik anlayışı ile Amerika'daki kölelik anlayışını karşılaştırıyor ve tarihçilerin farklı görüşlere sahip olduğunu belirtiyor. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz? Yazarın görüşlerine katılıyor musunuz? Tartışınız.
- Harita üzerinde Orta Afrika'dan İstanbul'a kadar olan mesafeyi inceleyip esir alınan bir genç kızın bu yolculuğunu hikâyeleştirmeye çalışın. Bu

amaçla kat edilen bölgelerin coğrafi ve toplumsal özelliklerini, iklimlerini araştırın. Kara ulaşımın olanaklarının hemen hemen hiç bulunmadığı bir dönemde yolculuğun kaç gün süreceğini hesaplamaya çalışın. Hikayenizi esir bir kızın gözünden yazın.

- Osmanlı tarihinde kadının cariyе olmanın ötesinde çok başka ve temsil edilmeyen rolleri de vardı. Osmanlı tarihindeki önemli kadın figürlerden ve başarılarından örnekler veriniz. Neden Osmanlı tarihi anlatılırken yoğunluklu olarak cariyeler ve saray eşrafı anlatılmaktadır? Aklınıza gelen saray eşrafı ve cariyeler dışında önemli bir kadın figürü yoksa bunun sebebi bu kadınların var olmaması mı, yoksa anlatılmaması mıdır?
- Saraya alınmış bir cariyenin en üst makama yükselmesi için hangi yolları takip etmesi gerekmeekteydi? Bu yol o dönemdeki kadınların toplumdaki yeri ve rolleri hakkında neler söylemektedir? Tartışınız.
- Osmanlı devletinde köleliğin tam olarak ne zaman kaldırıldığını ve haremnden çıkan cariyelere ne olduğunu kısaca araştırınız.
- Neden Osman Hamdi Bey'in eserlerinde genellikle kadınların ev içinde gösterildiğini tartışınız. Osmanlı'da günlük yaşamda kadınlara nerelerde rastlanabilir ve bunun temsilindeki sorunlar hakkında neler düşünüyorsunuz? (Resim *)

Kaynakça

Ehud Toledano, Suskun ve Yokmuşçasına: İslam Ortadoğusu'nda Kölelik Bağları (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları)

Madeline Zilfi, Osmanlı İmparatorluğu'nda Kölelik ve Kadınlar (1700-1840) (İş Bankası Yayınları)

Görsel Kaynakları

<https://www.tarihnotlari.com/wp-content/uploads/2011/10/osman-hamdi-beyharemden-e1318450047663.jpg>

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0d/Osman_Hamdi_Bey_-_Kahve_Oca%C4%9F%C4%B1_%282B_low_resolution%29.jpg

Film Önerisi

Muyan, Gül (Yöneten). (2006). Arap Kızı Camdan Bakıyor: Kölelikten Özgürlüğe [Belgesel].

18. Yüzyıl

Lady Montagu'nun Osmanlı Anıları

Lady Montagu Kimdir?

Tam adı Mary Wortley Montagu'dur. 26 Mayıs 1689'da soylu bir ailenin kızı olarak Londra'da dünyaya geldi. Çocukluk yıllarında şiir yazmaya başladı ve Latince öğrendi. 1712'de bir politikacı olan Edward Wortley Montagu ile evlendi. Kocas, 1716 yılında Sultan III. Ahmet devrinde İngiltere'nin Osmanlı elçisi olarak tayin edildi. Lady Montagu eşi ve oğluyla birlikte İstanbul'a geldi. Lale Devrinin başlangıcına rastgelen bu dönemde 2 yılını İstanbul'da geçirdi. İngiltere'deki arkadaşlarına İstanbul'daki izle-

nimlerini en ince ayrıntılarıyla anlatan birçok mektup yazdı. 1718 yılında eşiyle birlikte Londra'ya geri döndü ve sosyetenin aranan bir üyesi oldu. 21 Ağustos 1762'de 74 yaşında vefat etmiştir.

Sorular:

- Montagu'nun Osmanlıya geldiği dönemin özelliklerini kısaca tanıyabilir miyiz? (İç ve dış politika kapsamında)
- Yukarıdaki metne göre Lady Montagu hangi özelliğinden dolayı "feminizmin ilk savunucularından" olarak değerlendirilmiştir? "Feminizm" kavramını tanımlayarak tartışınız.

Lady Montagu Seyahatnamesi

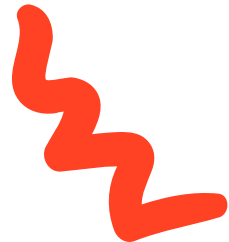
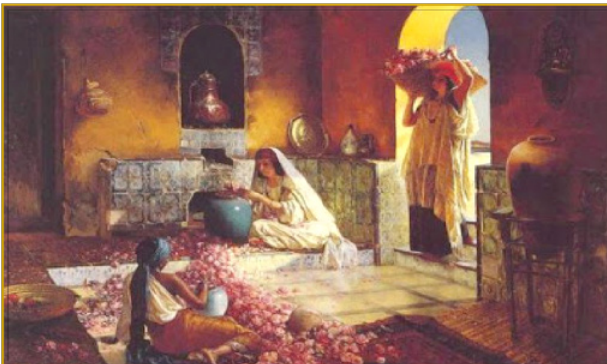

Avrupalı erkek seyyahların giremedikleri mekânlara bir kadın olarak girebilen Montagu, Sultan II. Mustafa'nın (1695-1703) eşi Hafize Sultan ve diğer bürokratların eşleri ile görüşebilmiş, evlerinde sohbet etmiş, hemcinslerini hamam gibi özel alanlarda gözlemleyip tasvir edebilmiştir. Montagu, kendisine gelinceye dek hiçbir İngiliz kadının gerçekleştiremediği bir seyahati gerçekleştirmiştir. Nitekim Montagu'nun kendisi de önceki seyyahlardan farklı olduğunun bilincinde olarak mektuplarını kaleme almıştır. Mesela 1 Nisan 1717 tarihli mektubunda: "Birçok asırlardan beri hiçbir Hristiyan'ın gitmeğe cesaret edemediği bir memlekette bulunan bir kimsenin yazdığı mektupta şüphesiz, gayet meraklı bir şey bulmak ümit edersiniz." demektedir. Montagu, 18. yüzyıl Osmanlı kadın yaşamına dair günümüz tarihçilerine önemli bir kaynak sunmuştur. Bu kaynak Türkçe dâhil pek çok yabancı dile çevrilmiştir.

20 Sorular:

- Lady Montagu'nun seyahatnamesini diğer seyahatnamelerden ayıran fark neler olabilir?
- Lady Montagu'nun eserinin birçok yabancı dile çevrilmesi neyin göstergesi olabilir? Açıklayınız.

Montagu'nun Mektuplarında Osmanlı'da Erkeklerle ve Kadınlara Dair Dikkat Çeken Hususlar

Müslüman Osmanlı Erkekleri

Montagu'nun mektuplarında Osmanlı'da erkekler konusunda yer alan ilk esaslı bilgi, birebir sohbet etme imkânını bulduğu Ahmet Bey'e aittir. Montagu ile Ahmet Bey edebiyat üzerine konuştukları gibi kendi ülkelerindeki gelenekler ve özellikle kadın hakları konusunda da tartışırlar. Bu tartışmalarda Ahmet Bey'in Montagu'yu Müslüman kadınların da İngiltere'deki kadınlar kadar özgür olduklarına iknaya çalıştığına bakılırsa Montagu, Türk kadınları ile temasa geçmediğinden bazı önyargılara sahiptir. Nitekim seyahatinin ilerleyen zamanlarında bu fikri değiştirecek ve "...Türk kadınları şüphesiz bizden pek çok hürdür..." "...Dünyanın bütün kadınlarından en hür yaşayan Türk kadınlarının esaretine acıdıklarını görmek bana tuhaf geliyor..." "...Artık bu sözlerim üzerine, Türk kadınlarının her halde fikirli, nazik ve bizim kadar hür olduklarına inanabilirsiniz..." diye yazacaktır.

21

Montagu'nun erkeklere dair verdiği diğer bir bilgi, şeriatta var olduğuna inanılan ve bir erkeğin dört kadınla evlenebileceğine dair anlayıştır. Ona göre devlet ileri gelenleri tek bir hanımla evli olmayı tercih etmektedir. Mesela vezir-i azam bunlardan biridir.

Montagu'nun yazdıklarına göre; eşine ihanet eden erkekler ise, sevgilerine ayrı bir ev tutup onun yanına gizlice gitmektedirler. Bu durumun İngiltere'de de farklı olmadığını ifade eden Montagu, olaya objektif bir açıklama getirir: "...Erkeklerin ahlâkı arasında o kadar fark yok."

Müslüman Osmanlı Kadınları

22

Montagu'da görülen Türk kadınına dair güzellik ölçütleri şöyle sıralanabilir:

- Uzun boy
- Beyaz ten
- İri kara gözler
- Belirginleştirilmiş kirpikler
- Uzun örgülü saçlar

Montagu, şüphesiz Osmanlı Devleti'ne ulaşmadan ve Türk kadınlarını ya-
kinen tanımadan önce onların çirkin ve nezaketsiz olduklarına dair olumsuz

fikirlerle sahiptir. Bu fikir, onun Beyoğlu’ndan Lady Mar’a yazdığı 10 Mart 1718 tarihli mektubunda yer alan “Bizim saraylarımızda en güzel kadınlarımızdan birine “Türk’e benziyorsun!” denildiği zaman bu cümlelerin asla hoşuna gitmeyeceğini düşünerek kendisine bir şey söylemedim” ifadesinden anlaşıldığı gibi kendisine özgü olmayıp saray çevresinde herkese hâkimdir.

Montagu, Sofya’da hamamdatahmin edemediği davranışlarla karşılaşmıştır. Kendisini rencide edecek en ufak bir hareketin, bakışın, sözün, fısıldaşmaların olmaması Montagu’yu o derece etkilemiştir ki hamamdaki hanımları, Avrupa’daki en saygın mekân olan saraylardaki asilzâdelerle kıyaslamaya yönelmiş ve önemli bir sonuca varmıştır: “Avrupa’da hiçbir saray tasavvur edemem ki, orada kadınları bir yabancıya karşı bu derece namuslulukla hareket etsinler.”

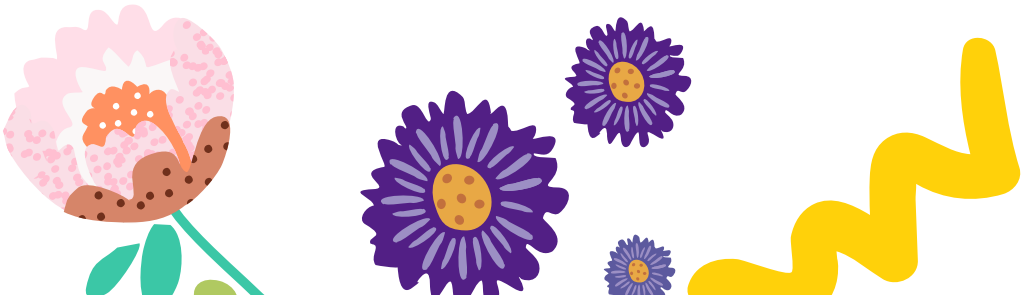
23

Montagu’yu Türk kadınlarından en çok etkileyen kişi Kethüda’nın eşi Fatma Hanım’dır. Zira o, gerek dış görünüşü ve gerekse hal ve tavırları ile Montagu’ya göre muazzam bir şahsiyettir. Lady, Fatma Hanım’ın meşhur olan güzelliği ile karşılaştığında duyduğu heyecan ve hayret neticesinde yaptığı ayrıntılı tasvirlerle, zamanımız okuyucusunda dahi bir merakın doğmasına ve o şahsa dair hafızalarında bir resmin oluşmasına fırsat vermiştir. Fatma Hanım’ın güzellik ve zarafeti o derecedir ki Montagu’nun yanında bulunan Rum kadını, onun ancak Hristiyan bir kadın olabileceğine hükmetmiştir. Zira Müslüman kadınları yakından tanıma şansı olmayan yabancı seyyahların hayal ürünü olarak yazdıkları bilgiler, bu kadınların kaba, çirkin ve iç karartıcı oldukları yönündeydi.

Türk hanımlarının güzellik ve zarafetinden övgüyle bahseden Montagu, kıyafetlerine dair de mektuplarında detaylı bilgiler vermiştir. Bizzat kendisinin de giyindiği bu kıyafetler dışardan bir kimsenin onları tanınmasına imk n vermeyecek şekildedir. Kadınların hepsi sokağa çıkacakları zaman iki yaşmak örtünmek zorundadırlar. Biri ile gözler hariç olmak üzere yüzlerini  rt yorlar, diğer i ile de saçlarını örtüp vücutlarının yarısına kadar arkalarına sarkıtıyorlar ve mutlaka vücutlarını da bir ferace ile kapatıyorlardı. Montagu'nun tarifine göre bu feracenin kolları dar, uzunluğu parmakların ucuna kadardır. Kışın  uhadan, yazın ince veya ipekli bir kumaştan yapılmaktadır. Feracesiz sokağa çıkılması imk nsızdır. Montagu'ya göre kadınları sokakta kim oldukları konusunda teşhis edilmekten alıkoyan bu kıyafetler hanımlara büyük bir özgürlük getirmektedir. Bu  zg rl k kadınların hiç kimseye yakalanmadan  şıkları ile buluşabilmesini ve ihtiraslarını gerçekleştirebilmesini sağlıyordu. Bu bağlamda Montagu, Türk kadınlarının da kendi ülkesindeki Hristiyan kadınlardan az g nahk rlık etmediklerini düşünmektedir.

Montagu, Türk toplumunda kadınlar için diğer en önemli hususun da anne olabilmek, doğurganlığını ispat edebilmek olduğuna dikkat çekmekte, doğum yapan kadınların kendilerini eve kapatmadan sosyal yaşamlarını kesintisiz devam ettirdiklerine de hayretle şahit olmaktadır. Öyle anlaşılıyor ki İngiltere'de doğum yapan kadın belli bir süre toplumdan kendini soyutlayarak vakit geçirmektedir. Fakat Montagu da ikinci çocuğunu İstanbul'da dünyaya getirince Türk kadınları arasındaki bu  dete uyum sağlayarak doğumundan    hafta sonra normal ziyaretlerine başlamıştır.

Sorular

- Lady Montagu Osmanlı erkekleri ve kadınları hakkındaki fikirlerini kimlere dayandırmaktadır? Lady Montagu'nun önyargıları ve sonradan değişen fikirleri hakkında neler söyleyebilirsiniz? Tartışınız.
- Montagu'nun Türk kadınına ilişkin güzellik ölçütleri verilmiştir. Sizce günümüzde de bu güzellik ölçütleri geçerli midir? Güzellik ölçütleri kadınlar ve erkekler üzerinde farklı biçimde mi baskı yaratmaktadır? Güzellik ölçütlerinin değişkenliği, bu baskıyı nasıl şekillendirmektedir? Açıklayınız.
- “Fatma Hanım'ın güzellik ve zarafeti o derecedir ki Montagu'nun yanında bulunan Rum kadını, onun ancak Hristiyan bir kadın olabileceğine hükmetmiştir.” ifadesine göre Rum kadını neden Fatma Hanım'ın mutlaka Hristiyan olacağını söylüyor? Açıklayınız.
- Lady Montagu Türk kadınlarının giydiği kıyafetleri nasıl tanımlamaktadır? Montagu, bu kıyafetleri nasıl değerlendirmektedir?
- 18. Yüzyıl Osmanlısında geçerli olan moda ile günümüz modasını karşılaştırabilir miyiz? Ne gibi farklılıklar göze çarpar? Farklı dönemlerde modanın değişimi toplumsal yaşamda kadınların yeri hakkında ne söylemektedir? Tartışınız.
- Türk toplumundaki anneler ile Avrupa'daki annelerin yaşantısını Montagu nasıl karşılaştırmıştır? Kendisi bu yöntemlerden hangisini uygulamıştır? Günümüz annelerinin yaşantılarıyla o dönem annelerinin yaşantılarını karşılaştırırsak öne çıkan noktalar ne olurdu?

Kaynakça

“Lady Montagu – Tarihstory.” Tarihstory, 8 Dec. 2014, tarihstory.com/portreler/lady-montagu/.

Çolak, Songül. “BİR İNGİLİZ HANIMEFENDİSİ’NİN - LADY MONTAGU- GÖZÜYLE OSMANLI KADINI.” Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2010, pp. 386–403.

Görsel Kaynakları

https://www.researchgate.net/figure/Lady-Montague-In-the-early-18th-century-variolation-was-introduced-to_fig13_257740123

<https://imageserver.kitapyurdu.com/select.php?image-id=1131135&width=180&isWatermarked=true&pagecount=208>

Osmanlı geçmişini düşünürken en yoğun kabul gören önyargılardan birisi kadınların evlerine kapalı bir yaşam sürüp dışarıdaki kamusal hayattan dışlandığı fikridir. Oysa ekonomisi ağırlıkla tarıma dayanan bu toplumda özellikle kırsal kesimdeki kadınların evlerine kapanmak, sokağa çıkmamak gibi bir seçenekleri yoktu. Farklı yaşlarda kadınların ve kız çocuklarının, tarlaya gitmek, ekip biçmek, bahçecilik yapmak, hayvan otlatmak, yün eğirmek, ziraat ve hayvancılık ürünlerini pazarda satmak, yağ, sabun gibi bazen pazardan alınması gereken bazı temel ihtiyaçlar için alışverişe çıkmak için çok zaman dışarıda, sokakta olması gerekiyordu.

Şehirlerdeyse eve kapanmak yine ancak ayak işlerini hizmetkarlarına yaptırabilen üst sınıfların ayrıcalığıydı. Aslında bu ayrıcalıklı kadınlar saraylara, konaklara kapalı hayatlar sürerken, onların sokaklardaki varlığı çok daha şaşıaalı, dikkat çekiciydi. Örneğin bir Hanım Sultan'ın diyelim ki Eyüp Sultan'a gidip ibadette bulunması şehrin sıradan insanları için kaçırılmaması gereken bir seyirdi. Her ne kadar süslü arabalarda, kat kat kıyafetlerin, örtülerin altında saklansalar da sokaklarda olmaları görsel bir şölen kabul ediliyordu.

Sıradan kadınların sokaklardaki varlığı elbette bu kadar ilgi çekici ve görünür değildi. Kentin sıradan kadınları, günlük alışverişlerini yapmak, çeşmeden su almak, hamama, ibadethanelere, mezarlıklara gitmek gibi pek çok başka sebeple şehrin farklı mekanlarında bulunuyorlardı. Kadınların kamusal hayattaki varlığı evle ilgili ihtiyaçlarla kısıtlı değildi. Aslında kadınların ev ve aile dışında çok çeşitli ekonomik ve toplumsal rolleri vardı. Bu rolleri en canlı şekilde gözlemleyebildiğimiz kaynaklar kadı sicilleridir.

Eğer günümüzden 18. yüzyıldaki bir Osmanlı şehrine gitme şansımız olsaydı, oradaki kadı mahkemesinde sessizce oturup bir gün içinde kimlerin gelip gittiğini, hangi konuların görüşüldüğünü izleyebilseydik, kadınların davacı, sanık, tanık olarak yer aldığını, üstelik sadece Müslüman değil aynı zamanda gayrimüslim kadınların da hukuk sistemini gayet etkili şekilde kullandıklarını gözlemleyebilirdik.

Örneğin gün içinde mutlaka bir evlenme, boşanma, miras, velayet, nafaka gibi aile ile ilişkili çatışma vakasına rastlardık. Kadınlar da bu davaların doğal tarafları olarak mahkemeleri en az erkekler kadar aktif kullanmıştır. Bazen mahkemeye kendileri değil vekilleri gitse de pek çok zaman mahkemeye, Kadı'nın karşısına bizzat geldiklerini, haklarını en dürüst, en güçlü sesleriyle savunduklarını görüp etkilenirdik.

28 Gün içinde belki hamamda hırsızlık yapan bir kadının, hamamın sahibi olan ya da eşyaları çalınan kadınlar tarafından mahkemeye getirilip şikâyet edildiğini görürdük. Kadınların sadece güçsüz mağdurlar değil bazen haksız suçlular da olduğunu ve geçmişte ne kadar çeşit çeşit deneyim olduğunu fark ederdik.

Kadı mahkemeleri ya da başka deyişle Şer'i mahkemeler her ne kadar kişiler arasında çıkan anlaşmazlıkları, çatışmaları çözmekle, suçları yargılamakla yükümlü olsa da mahkemelerin tek işlevi bu değildi. Mahkemeler aynı zamanda bugünkü noterlere benzer işlevler görüyordu. Mahkemeyi izlediğimiz gün içinde pek çok kadının mal aldığını, mal sattığını, iş kur-

duğunu, ticaret yaptığını, emlak alıp sattığını, hatta köle ticareti gibi bugün hoş görülemeyecek işlerle uğraştıklarını gözlemledik. Aldığı kumaşların hiç de vaat edildiği gibi çıkmadığını iddia eden bir kadının kumaş tüccarını şikâyet etmesi hiç de sıra dışı bir olay sayılmazdı. Bu örnekler bize kadınların ekonomik ve toplumsal hayatta ne kadar aktif olduğunu düşünmemizi sağlardı. Varlıklı kadınların camii, imarethane, vakıf gibi hayır kurumları kurduğunu, çeşmeler yaptırdığını görür, başkaları için bir şeyler yapmanın önemini hatırladık.

Kadı'nın yanı başında oturup mahkemeyi izlerken bizi daha şaşırtan örnekler de gözlerdik, mesela ailesi tarafından istemediği biriyle evlendirilmeye çalışılan bir genç kızın babasını mahkemeye şikâyet etmesi pek de beklediğimiz bir itiraz olmazdı. Böyle örnekleri görüp belki de kendi kararlarımıza ne olursa olsun sahip çıkmamız gerektiği konusunda kendimize bir kere daha söz verirdik. Sadece mahkemelere bakıp bu kadar canlı bir hayatla karşılaşmak bizi şaşırtırdı.

29

Sorular:

- Osmanlı kadınları ne gibi toplumsal ve ekonomik roller oynamıştır?
- Metinde farklı statüdeki kadınların sosyal hayatta farklı deneyimler yaşadıklarına ilişkin bulgulardan bahsediliyor. Osmanlı toplumunda kadınlar arasında başka ne tür farklılıklar olabilir? Bu farklılıklar kadınların sosyal ve ekonomik hayatlarını nasıl şekillendirmiş olabilir?
- Kadınların geçmişte suç işlemesi onları tarihin aktörleri kabul etmemizi sağlar mı?
- Kadı sicillerinin bize sunduğu bulgular ışığında Osmanlı toplumunda kadınların güç sahibi olduğunu söyleyebilir miyiz?

- Kendi yaşadığınız ya da gezdiğiniz semtlerden kadınların geçmişteki varlıklarının kanıtları olabilecek mimari izler bulabilir misiniz?
- Kadınlar geçmişte toplum hayatında bu kadar çeşitli roller oynadıysa tarih kitaplarında kadınları göremememizin sebepleri neler olabilir?

Kaynakça

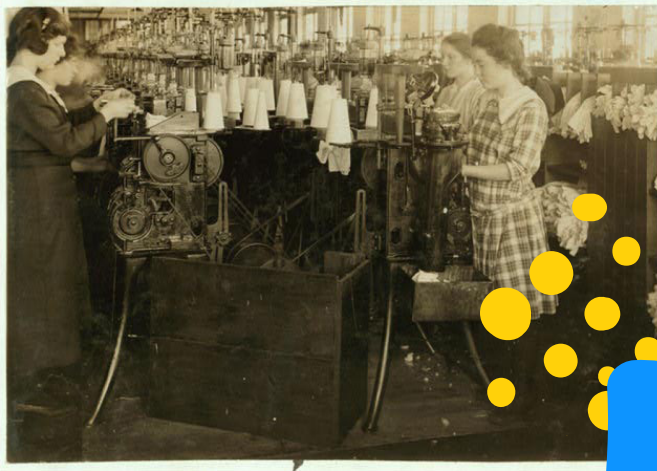
- Suraiya Faroqhi, “18.Yüzyıl Anadolu Kırsalında Suç, Kadınlar ve Servet”, Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları, içinde, s.7-26.
- Donald Quataert, Osmanlı İmparatorluğu: 1700-1922, çev. Ayşe Berk-tay, (İletişim Yayınevi)

Görsel Kaynak

<http://www.microdestek.com.tr/osmanli-imparatorlugu-nda-kadilik-sis-temi.html>

30

19. Yüzyılda İngiltere’de İşçi Kadınlar

19. yüzyıl İngiltere’inde kadınların da çalışmaktan başka bir çareleri yoktu. Ülkedeki yoksulluk, ailelerin geçim sıkıntısı çekmeleri, ailelerin tüm fertlerinin bir işte çalışmasından başka bir çare bırakmadı. Bazı kadınlar fabrikalarda çalışırken bazıları aile işletmelerinde ya da daha zengin ailelerin evlerinde çalışmaktaydılar. 19. yüzyılın ikinci yarısı ve 20. yüzyılın başlarında tekstil ve elbise fabrikalarında ve atölyelerinde çalışan kadınlar olduğu gibi aynı zamanda ticaretle uğraşan, maden ocaklarında ve tarımda çalışan kadınlar da vardı. 1911’de o zamanın en yüksek çalışan kadın popülasyonuna ulaşıldı. Yaklaşık 1.35 milyon kadının kayıtlı olarak çalıştığı bilinmektedir. Bunun dışında ucuz iş gücü olmaları sebebiyle işverenler tarafından da kadınların daha çok tercih edilmesi, değinilmesi gereken bir diğer husus. Kadınların maaşlarının erkeklere göre oldukça düşük olması ise eşitsizliklerin görünür olmasında oldukça etkili oldu. Kadınlar ve erkekler aynı pozisyonda çalışmalarına rağmen kadınlar daha düşük maaş alıyorlardı. Süreçte kadınların haklarını ısrarla talep etmesi beraberinde daha iyi haklara sahip olmaları ve sosyal reformlara erişimleri açısından oldukça etkili oldu.

19. yüzyılda sanayi devrimi İngiltere’de ve diğer birçok ülkede hayatı değiştirdi. 19. yüzyılda nüfusun neredeyse %80’i işçi sınıfıydı. Orta sınıf sayılabilmek için aile bireylerinden en az biri çalışıyor olmalıydı. İşçi sınıfı kadınlar için durumun biraz daha zorlu olduğunu söylemek yanlış olmaz. Zira aile hayatını incelediğimiz zaman kadınların işten eve geldiği an temizlik, çocuk bakımı ve evdeki diğer işleri üstlendiğini de görüyoruz.

19. yüzyılın sonlarına doğru kadınların daha fazla hak elde ettiklerini görüyoruz. Kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olma mücadelesi, 1800’lerin sonunda kadınların tıp, diş hekimliği, mimarlık gibi bölümlerde okuyup farklı meslek gruplarına giriş yapmaları ile başlayan süreç kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmesi ile daha da güçlenmiş oldu.

Sorular:

- 32 • Siz 19. yüzyıl İngiltere’sinde kadın işçilerin hayatını nasıl değerlendirirsiniz?
- Günümüz yaşantısı ile benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?
 - Bu metinde sizi en çok rahatsız eden nokta nedir? Açıklar mısınız?

Kaynakça:

<http://www.striking-women.org/module/women-and-work/19th-and-early-20th-century>

<https://warwick.ac.uk/fac/arts/history/students/modules/hi253/lectures/lecture3/>

Görsel Kaynaklar:

<https://historicipswich.org/2017/02/19/kiss-of-death/>

Film Önerisi:

Gavron, Sarah (Yöneten). (2015). Diren! [Sinema Filmi].

Osmanlı'da İşçi Kadınlar

Merhaba, benim adım Mari. Cibali'de Reji Fabrikasında çalışıyorum. Fener 'de oturuyoruz. Benden küçük dört kardeşim var. Babam sokak satıcısı, sebze satıyor sırtındaki küfeyle. Zaten hepimize bakması yeterince zor olduğundan ben de ona yardımcı olmak için fabrikada çalışmaya başladım. En yakın arkadaşım Hatice de mahallemize yirmi dakika yürüyüş mesafesindeki Eyüp'teki Feshane fabrikasında fes püskülü örüyor. Onun benim gibi her gün fabrikaya gitmesi gerekmiyor. İplikleri alıyor, evde püskül ördükçe onları götürüp teslim ediyor, ördüğü püskül kadar da para alıyor. Hatice, babasını kaybettiği için evi geçindirmekle yükümlü. Çok

çalışmak zorunda olduğu için eskisi kadar görüşemiyoruz. Ama yine de her fırsatta birbirimizi görmeye çalışıyoruz.

Her sabah erkenden, gün ağardıktan hemen sonra fabrikaya gidiyorum. Fabrikada paket bölümünde çalışıyorum. Paket bölümünde depodan ayıklanıp harmanlanıp gelen tütünleri paketliyoruz. Ama Reji Fabrikası ecnebi bir şirket olduğu için gram, kilo gibi farklı ölçüler kullanıyoruz. Benim her pakete yüz gram tütün koymam gerekiyor, yani her paket 30-35 dirhem geliyor. Alışmak başta zor oldu, ama el ayarıyla öğrendim.

34 Çalışmaya gün doğunca başlıyoruz, hava kararana kadar da durmadan çalışıyoruz. Bir tek öğle aralarında dinleniyoruz. Evden artık ne getirdiysek hem onu yiyoruz hem birbirimizle şakalaşıyor, konuşuyoruz. Yaz ayları günler uzun olduğu için daha çok çalışmamız gerekiyor. Fabrikada pek çok diğer bölümde olduğu gibi bizim bölümde de parça başına ödeme alıyoruz. Yani bizim bölümde yaptığımız paketleri yüzlük tablalara diziyoruz, gün içinde toplam kaç tabla yaptıysak ödememizi öyle alıyoruz. Yorulsak da daha uzun çalıştığımız için kazancımız daha iyi. Kışın bazı günler kazancımız yarı yarıya düşüyor.

Fabrika işi zorlu olsa da seviyorum. Aslında duydum ki başka yerlerde de fabrikalar varmış. Bursa'da şemsiye fabrikalarında, ipekli dokuma fabrikalarında, Hereke'de halı fabrikalarında, Halep'te dokuma atölyelerinde, daha pek çok yerde, pek çok işte benim gibi genç kızlar çalışıyormuş. Ben halı dokumayı bilmek isterdim. Bazı halıların renkleri, desenleri çok güzel. Ama tabii ilmek ilmek, düğüm düğüm o koca halıları dokumak kolay değil.

Sorular:

- Osmanlı toplumunda kadınlar ne gibi ekonomik roller oynamıştır?

- Kadınların ücretli işlerde çalışması onların hayatlarını nasıl değiştiriyor olabilir?
- Resim 1’de gördüğünüz çalışma koşullarını anlatınız.
- Resim 2’de gördüğünüz çalışma koşulları Osmanlı toplumundaki kadın-erkek ilişkileri üzerine bildiklerimizi değiştiriyor mu? Nasıl değiştiriyor?
- Fotoğraflar tarihsel kanıt olarak kullanılabilir mi? Fotoğraf gibi görsel malzemelerin tarihsel kanıt olarak kullanılması geçmişe ilişkin bilgilerimizi nasıl zenginleştirebilir?

Kaynakça:

- Donald Quataert, Osmanlı İmalat Sektörü: Sanayi Devrimi Çağında, çev. Tansel Güney, (İletişim Yayınevi)
- Gülhan Balsoy, “Osmanlı Emek Tarihinin Toplumsal Cinsiyet Açısından Okunması: Erken Yirminci Yüzyılda Cibali Tütün Fabrikası,” Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Emek Tarihi içinde (Bilgi Üniversitesi Yayınları)
- Touraj Atabaki ve Gavin Brockett (editörler), Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Emek Tarihi, (Bilgi Üniversitesi Yayınları)

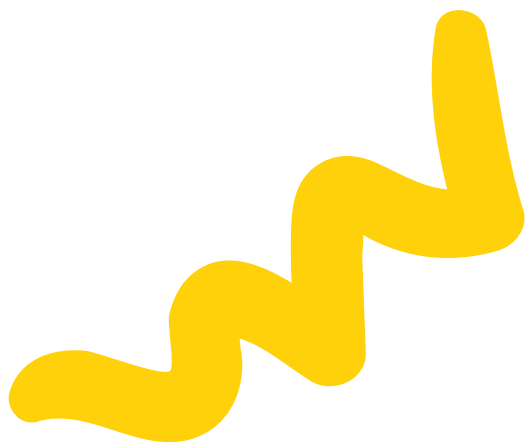
35

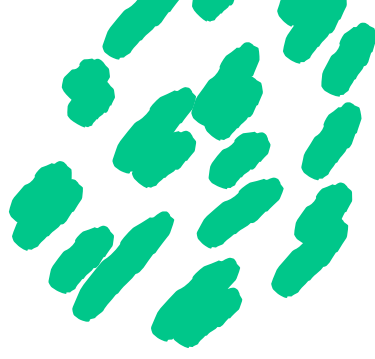
Faydalı Olabilecek Ek Kaynaklar:

Ottoman History Podcast – Osmanlı’da İşçiler (<http://www.ottomanhistorypodcast.com/2014/05/osmanilda-isci.html>)

Küçüksarp, Merve (2018, 03 08). Osmanlı’da Kadın Emeğinin Kısa Tarihi. Bianet: <https://m.bianet.org/bianet/tarih/194967-osmanli-da-ka-din-emeginin-kisa-tarihi>

KADINLARIN HİKAYELERİ OYUNU

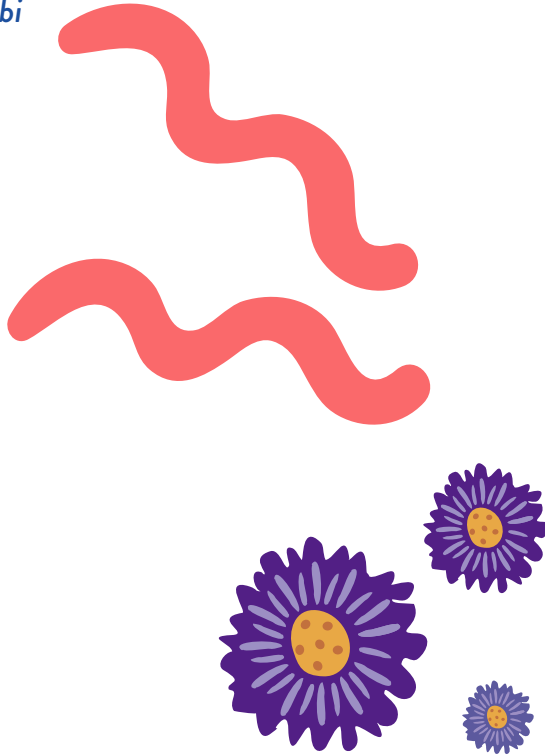

Sevgili Meslektaşımız;

Kadınların Hikayeleri oyunu, öğrencilerinizin toplumsal cinsiyet ve cinsiyet eşitliğine dair eğlenerek pratik yapması için oluşturulmuştur. Bu etkinliği uygulamaya başlamadan önce lütfen aşağıdaki yönerge ve hatırlatmaları dikkatlice okuyunuz. Bu oyun müfredat içerisinde denk gelen haftalarda gerçekleştirebilirsiniz.

Etkinliğe yönelik her türlü yorum ve önerinizi bizler ile paylaşmak isterseniz morsertifikaprogrami@sabanciuniv.edu adresinden bizlere ulaştırabilirsiniz.

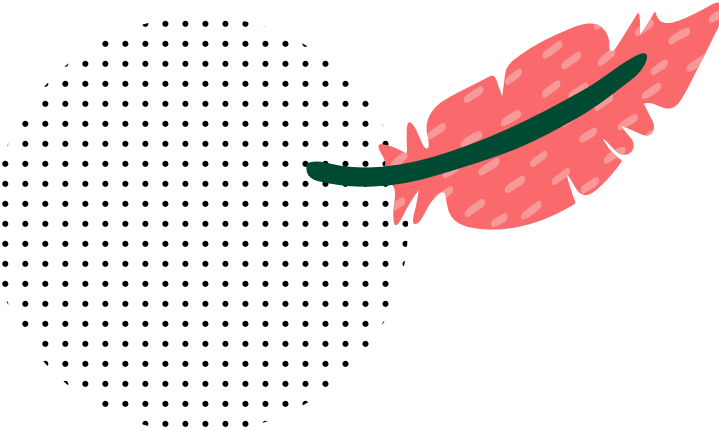
Sosyal Bilimler Ekibi
Mor Dosya 2019

KADINLARIN HİKAYELERİ OYUNU

YÖNERGE

1. Sınıf 6 gruba bölünür.
2. Her gruba bir kadını anlatan kart verilir.
3. Gruplardan bu desteyi kullanarak bir hikaye yazmaları istenir.
 - a. Gruptan hikayeleri için bir karakter oluşturmaları istenir.
 - b. Bu karakterin özelliklerini grup birlikte belirler.
 - c. Kartta gördükleri kavramları sırayla hikayeye ekleyerek hep birlikte bir hikaye oluştururlar.
 - d. Gruplar hikayelerini oluşturduktan sonra her gruptan bir temsilci grupta yazılan hikayeyi tüm sınıfla paylaşır.
 - e. Sonrasında öğrencilere her destenin aslında bir hikayesi olduğu söylenir ve gerçek hikayeler sınıfa okunarak etkinlik sonlandırılır.

KARTLAR:

Rosa Parks Destesi

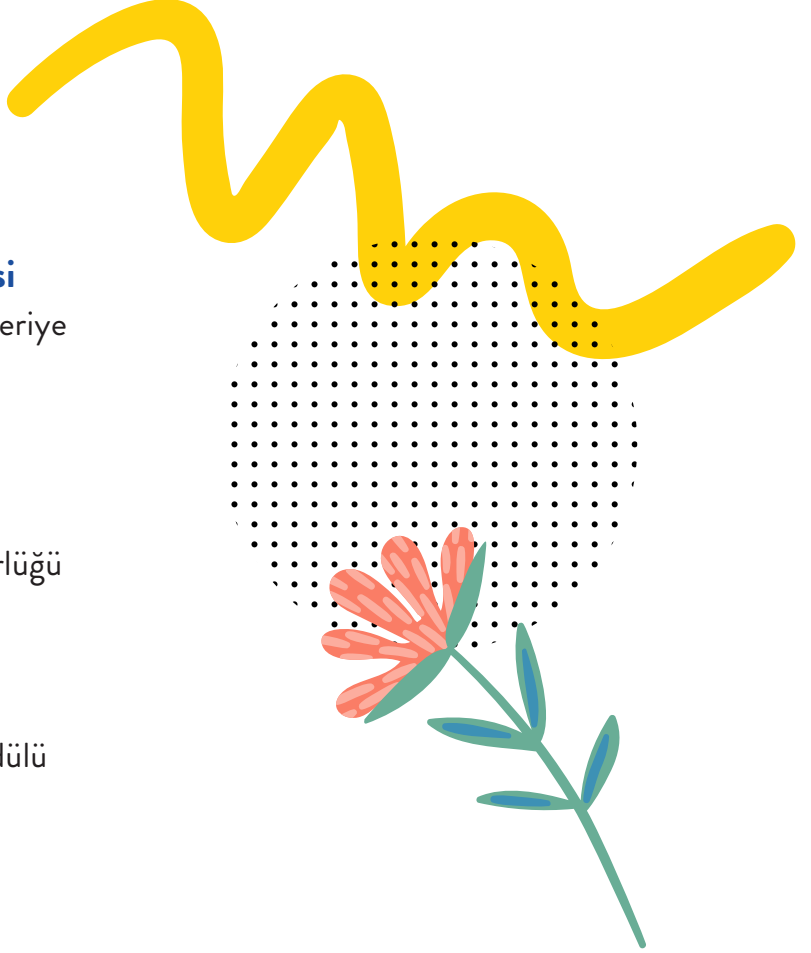
- Mekan: Otobüs
- Irkçılık
- Adalet
- Ayrımcılık
- Cesaret
- Eşitlik

Hypatia Destesi

- Mekan: İskenderiye
- Astronomi
- Bilim kadını
- Eğitim
- Eşitlik
- Düşünce özgürlüğü

Malala Destesi

- Mekan: Okul
- Nobel Barış Ödülü
- Barış
- Direniş
- Kız çocukları
- Eğitim

Frida Kahlo Destesi

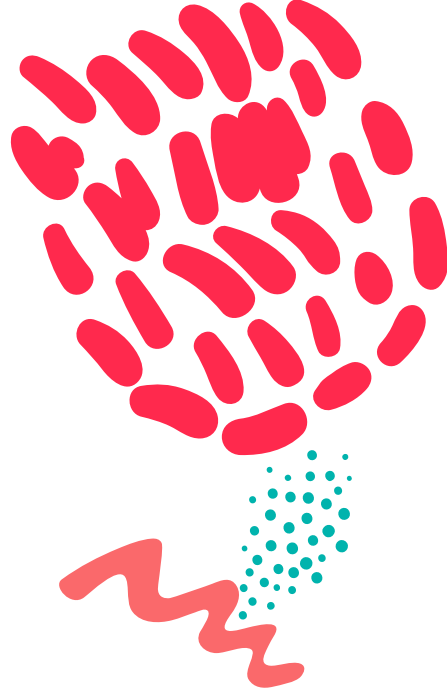
- Mekan: Resim Atölyesi
- Yağlı boya
- Engellilik
- Yaşam sevgisi
- Renkler
- Temsil

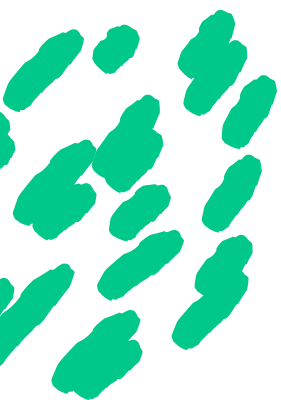
Afife Jale Destesi

- Mekan: Sahne
- Tiyatro
- Kadın oyuncu
- Öncü
- Cesaret

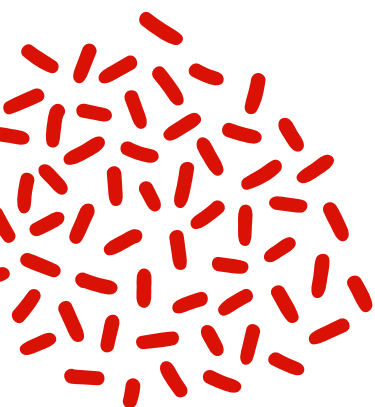
Nermin Abadan Unat Destesi

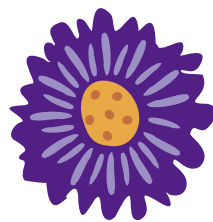
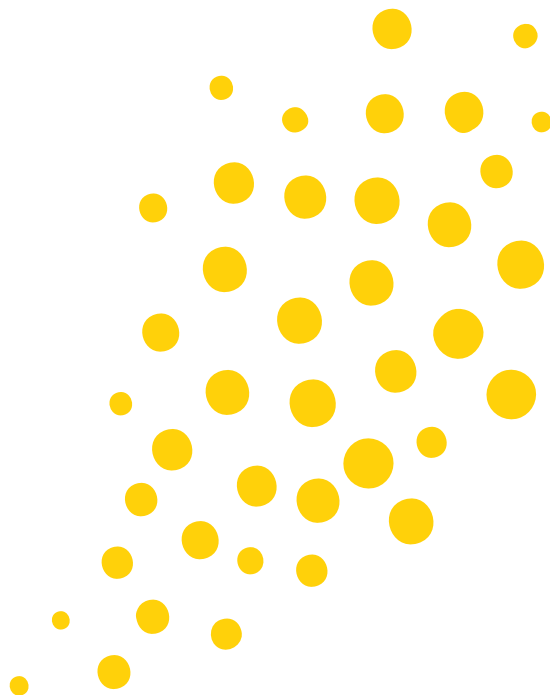
- Mekan: Üniversite
- İlk kadın profesör
- Siyaset sosyolojisi
- Hukukçu
- Boğaziçi Üniversitesi
- Azim

Safsatalar

Sevgili Meslektaşımız;

Safsatalar etkinliği, öğrencilerinizin toplumsal cinsiyet ve cinsiyet eşitliğine dair eğlenerek pratik yapması için oluşturulmuştur. Bu etkinliği uygulamaya başlamadan önce lütfen aşağıdaki yönerge ve hatırlatmaları dikkatlice okuyunuz.

Bu etkinliği müfredat içerisinde denk gelen haftalarda gerçekleştirebilirsiniz. Aşağıda müfredatta belirtilen hangi haftalarda bu etkinliği gerçekleştirebileceğinizle ilgili önerilerimizi görebilirsiniz.

Etkinliğe yönelik her türlü yorum ve önerinizi bizler ile paylaşmak isterseniz morsertifikaprogrami@sabanciuniv.edu adresinden bizlere ulaştırabilirsiniz.

44 Sosyal Bilimler Ekibi *Mor Dosya 2019*

Mantık Hataları/Safsatalar

“Mantık hataları ya da bir diğ er deyişle hatalı çıkarımlar sonucu ortaya çıkan boş, temelsiz, asılsız h   mlere/yargılara safsata denir. Safsatalar, bir çıkarımda genellikle akıl y  r  tmedeki yanlışlıktan kaynaklanan yanılgıdır. Safsata, insanın muhakeme yetisinin yanlış y  nde kullanımıdır ve  oğ u kez   nyargı, eksik bilgi, batıl inan  lar, duygusallık, yersiz g  ndermeler, acelecilik,   zensizlik, genelleme, duygu s  m  r  s  , dili k  t   kullanma gibi sebeplerden kaynaklanır.”

Safsata tanımları i  in, Alev Alatl   tarafından hazırlanan “Safsata Kılavuzu” kullanılabilir. Erişim i  in <http://safsatakilavuzu.com/> adresinden ya da QR koddan faydalanılabilir:

- Ablamın bebeği oldu, řu anda süt izninde. (A - erkek)
- Demek bebeği olan kadınlara farklı muamele yapılıyor. O halde, insanlara farklı muamele etmek yanlış değildir. (B - erkek)

Genelleştirme Safsatası:

Özel durumlardan, özelliği olan istisnai haller işin geçerli olan kurallardan genel ilkelere ve ifadelere sığrama yanlışı.

(Safsata tanımlarında <http://safsatakilavuzu.com/> 'dan faydalanılmıştır)

- Ben ocuğumu büyütürken çalışmaya devam edeceğim. (A - kadın)
- alışan kadınların çocukları ile birlikte geçirecekleri vakitleri olmaz. (B - erkek)
- O zaman sakın çalışmak isteyen bir kadınla evlenme, çocuklarınız annelerine hasret büyür! (C - kadın)

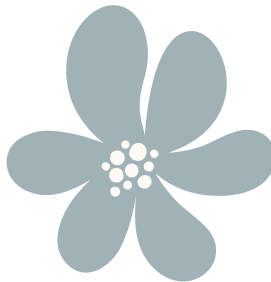
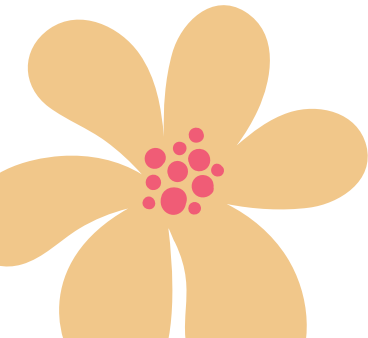
46

İndirgeme Safsatası:

Bütün işin doğru olan bir ifadenin bütünün her parçası veya bazı parçaları işin de geçerli olacağını varsaymaktan oluşan hata.

(Safsata tanımlarında <http://safsatakilavuzu.com/> 'dan faydalanılmıştır)

- Erkeklerin aksine, kadınların akıllarıyla değil duygularıyla karar verdiğini düşünüyorum. (A - erkek)
- Neden yle düşünüyorsun? (B- erkek)
- Çünkü duygusal olmak kadınların doğalarında var. (A - erkek)

Kısır Döngü Safsatası:

Sonucun kendisinin veya bir kısmının önermelerin içinde bulunması durumu. Birinci önermenin ikinci bir önermeye atıfta bulunularak desteklenmesine rağmen ikinci önermenin de zaten birinci önerme ile destekleniyor olması hali.

(Safsata tanımlarında <http://safsatakilavuzu.com/> 'dan faydalanılmıştır)

- Bazıları kadınlara karşı cinsiyetçilikle savaşmanın yollarından biri olarak kadınların iş gücüne katılmasını ileri sürüyor. (A-erkek)
- Çocukları annelerinden mahrum etmeye kimsenin hakkı yok. (B-erkek)

Korkuluk (İddiayı Zayıflatma) Safsatası:

Kendi iddiasını güçlendirmek için, karşı tarafın gerçek iddiası yerine iddianın en zayıf ve duygusal yönünü bularak buna hücum etme durumu. Samandan yapılmış bir korkuluğu devirmek gerçek bir insanı yere sermekten daha kolay olduğu için bu safsataya “Korkuluk Safsatası” da denilmektedir.

(Safsata tanımlarında <http://safsatakilavuzu.com/> 'dan faydalanılmıştır)

- Eşlerin ev işlerini paylaşmaları gerektiğini düşünüyorum. Ben yerleri süpürürken sen de camları silebilirsin. (A – kadın)
- Ne yani, kılıbık mı olalım? (B-erkek)

Sahte Açmaz Safsatası:

Gerçekte çok seçenek olmasına rağmen, karşıdakini iki seçenek arasında bırakmak suretiyle yapılan hata.

(Safsata tanımlarında <http://safsatakilavuzu.com/> 'dan faydalanılmıştır)

- Sizce kadından devlet başkanı olur mu? (A-erkek)
- Tabi ki kadınlar devlet başkanı olabilir. (B-erkek)
- Peki, bir eşin ve annenin sorumlulukları hakkında ne düşünüyorsun? Karısı sürekli iş seyahatinde olan bir erkeğin hali ne olacak? Ya da, bakıcıların elinde, anne şefkatinden yoksun büyüyen çocukların ruh sağlığını hiç düşündün mü? (A-erkek)

Konuyu saptırma:

Dikkati esas konudan uzaklaştıran detaylar öne sürerek ve konunun özünün kaçırılmasına neden olan safsata.

(Safsata tanımlarında <http://safsatakilavuzu.com/> 'dan faydalanılmıştır)

48

- Evet karımı fena dövdüm savcı bey, ama bir sorun neden! Senelerdir aileyi geçindirmek için çalışıp didindikten sonra karınız karşınıza dikilip «sen de erkek misin?» dese siz ne yapardınız? Benim yerimde olan her erkek aynı şekilde davranmaz mıydı? (A-erkek)

Duygu Sömürüsü:

Argümanı karşısındakine kabul ettirebilmek için, duyguları harekete geçirme ve duygulardan yararlanma safsatası.

(Safsata tanımlarında <http://safsatakilavuzu.com/> 'dan faydalanılmıştır)

- Nereden almış ehliyetini acaba!!! Az daha çarpıyordu. Kalıbımı basarım, kadın şofördür. (A-erkek)

Alakasız Sonuç Safsatası: Kendi iddiasını güçlendirmek için, karşı tarafın gerçek iddiası yerine iddianın en zayıf ve duygusal yönünü bularak buna hücum etme durumu.

Önyargılı Dil Safsatası: Fikri kabul ettirmek için, öneride duygu veya anlam yüklü terimlerin kullanılması.

(Safsata tanımlarında <http://safsatakilavuzu.com/> 'dan faydalanılmıştır)

49

- Bu konuda karın ne diyor? (A - erkek)

- Onun fikrini pek önemsemiyorum. Ne de olsa o bir kadın, ekonomiden ne anlar! (B - erkek)

Nitelikli İnsan Karalama Safsatası: Bir kimsenin görüşlerinin yanlış olduğuna

dair delil sunmak yerine, o kimsenin niteliklerine (kişiliğine, karakterine, niyetlerine, vasıflarına vs) saldırarak, reddetmek veya karşı iddiada bulunmak. (Safsata tanımlarında <http://safsatakilavuzu.com/> 'dan faydalanılmıştır)

- Kadın da erkek de aynı maaşı almalıdır. (A-kadın)
 - Kendi maaşının karından daha fazla olmasıyla övünüyorsun ama... (B-erkek)
- “Sen de” Safsatası: Bir iddiaya cevap vermek yerine, iddia sahibinin söyledikleri ile davranışlarının tutarlılık içinde olmadığı savıyla karşı iddiada bulunmak.

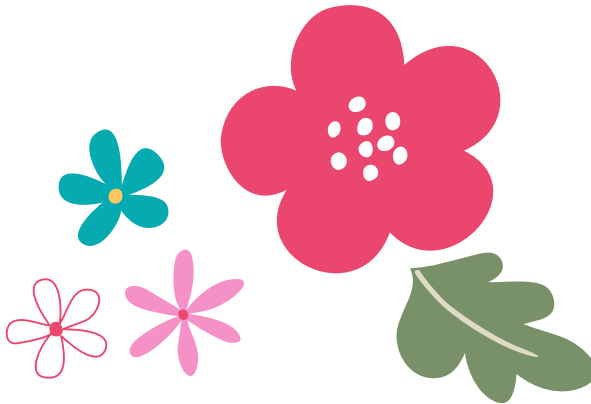
(Safsata tanımlarında <http://safsatakilavuzu.com/> 'dan faydalanılmıştır)

- Yönetmen, «kadına karşı şiddet» konusunu çok iyi işlemiş. (A-erkek)
- Bu adam karısını dövdüğü için haber olmamış mıydı? (B-kadın)

Dolduruşa Getirme Safsatası: Bir insan hakkında önceden olumsuz bilgiler (doğru veya yanlış) ileri sürerek, onun sonradan söyleyeceklerini gözden düşürmeye ve bir önyargı oluşturmaya çalışma.

(Safsata tanımlarında <http://safsatakilavuzu.com/> 'dan faydalanılmıştır)

- Kadınlar istedikleri gibi giyinebilirler. (A- erkek)
- Ama bu kadar dekolte giyilmemeli, yoksa taciz/tecavüz artar. (B-kadın)

Felaket Tellallığı Safsatası: Önermenin kabul edilemez olduğunu göstermek için, bu önermeyi bir dizi olayların takip ettiğinin gösterilmesi suretiyle bir olayı diğerinin takip edeceğine kesin olarak inanmaktan doğan hatadır. (Safsata tanımlarında <http://safsatakilavuzu.com/> 'dan faydalanılmıştır)

Türkiye'de insanların çoğu kadınların gece dışarı çıkmaması gerektiğini düşünüyor. (A- erkek)

Çoğunluk öyle düşünüyorsa, kadınlar gece dışarı çıkmamalıdır. (B- erkek)

Yaygın kabul Safsatası: Bir fikir ya da iddianın doğruluğunu, insanların çok büyük çoğunluğunun ona inandığını ya da bütün insanların onu bütün zamanlar boyunca benimsediğini savunarak iddia etmekten doğan hata.

(Safsata tanımlarında <http://safsatakilavuzu.com/> 'dan faydalanılmıştır)

- Kadın ve erkeğin eşit olduğunu düşünüyorum. (A – kadın)

- Bu ispatlayamıyorsan değildir. (B-erkek)

İspatlama Mecburiyeti Safsatası: Bir şeyin yanlışlığının ispatlanamamış olması nedeniyle doğru olduğunu ya da doğruluğunun ispatlanamamış olması nedeniyle yanlış olduğunu ileri sürmek.

(Safsata tanımlarında <http://safsatakilavuzu.com/> 'dan faydalanılmıştır)

